

Nepodpisani se dopisi ne tiskaju. Pripremljeni se pisma tiskaju po 5 vč. svaki redak. Oglasi od 8 redaka stoje 60 vč., za svaki redak više 5 vč.; ili u slučaju opštovađa uz pogodbe za upravom. Novci se daju poštom naputnicima (telegno postalo) na administraciju "Naša Sloga" ime, prezime i najbližu poštu valja točno označiti.

Komu list nedodje za vrijeme, neka to javi odpravniku u otvorenu pismu, za koje se ne plaća poštarine, ako se izvana napisao: "Reklamacija".

Izlati svakog četvrtka za cijelom stranicom.

Dopisi se ne vraćaju ako se i ne tiskaju.

Nebilježovani listovi se neprimaju. Predplata s poštarinom stoji 3 for., za seljake 2 for. za godinu. Razmjerno for. 2¹/₂, i 3 za polgodinu. Izvan carinske više poštarina.

Na malo jedan broj 3 novč.

Uredništvo i administracija naša se u Via Carintia br. 25

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

"Slogom rasti male stvari, a nezloga sve pokvari". Nar. Pos.

Istarski sabor god. 1890.

VII. sjednica dne 8. novembra 1890.

Prisutni: Predsjednik vit. Campitelli, vladin povjerenik vit. Elushegg, 25 zastupnika; galerija dobro posjećena. Zapisnik prošle sjednice se pročita i uz neznatna izpravak vladinoga povjerenika ovrjerovljuje. Pošto je predsjednik priobčio neke molbe i pročitaio u talijanskom prevodu predlog dra. Laginja za gradnju ceste od Karince do Altare, prelazi se na dnevni red. Dr. Bubba izvješćuje o prošnji društva za zaštitu vinogradarstva austrijskoga, te utvrđivši, da je to društvo korisno imenito obzirom na fliokseru, koja i u Istri bira, predlaže, da se ovlasti zemaljski odbor nek dade tomu društvu za pet godina po 50 for. Predlog se prima. Isti izviestitelj poslije kratkoga razloženja predlaže: "Prelazi se na dnevni red preko prošnje municipija u Puli, iduće za tim, da za dobijio iz zemaljske zaklade godišnji prinos k trećotomno potrebitim za radnje uredjenja zdravstvenosti u gradu, predložene po tamošnjem zdravstvenom odboru; svračuju isti municipij, da obnovi molbu, kad bude zastupstvo bolje naznačilo, koje od mnogih navedenih radnja kani izvršiti i ustanovilo vrijeme i trošak potrebit za izvršenje svake pojedine radnje".

Zastupnik Wasserman u veli, da se slaže sa predlogom, prem je Puljac i prem mu leži na srcu probitak rođenoga mu grada. Kao takov pako preporuča već sada saboru, da u svoje vrijeme, kad bude naime imao potanji izvještaj, uzme molbu u obzir. Predlog se prima.

Isti izviestitelj predlaže, a sabor prima bez razprave: "Molba občine Kastav za promjenu obatoječega zakonodavstva o providjenju siromaha ustupa se zemaljskomu odboru, da ju prouči i da izvjesti u budućem zasjedanju". Isti predlaže: "Nalazi se zemaljskomu odboru, da obustavi svaku svoju odluku gdeje povratka ni dielomičnoga dvijuh predjudova od ukupno 4000 for. učinjenih občini Klana u svrhu, da se započne gradnja ceste Klana-Paka, nalazić mu istodobno, da se dade u dogovor sa središnjim upravami dobara knera Turn-Jaxis i bastionika pl. Ghyczy-a i pozove obie, da se izjave, da li pod kojim uvjeti su sklone izplatiti iznose odnose občanu za gradnju ista ceste; priobitć zatim uspjeh tih dogovora občini Kastav, da učini što njoj se shodno svidi". I taj predlog bio je primljen bez razprave, pošto je izviestitelj u svojem obrazloženju utvrdio, da občina Klana nenosi nikakva tereta radi onih 4000 for., pošto neplaća kamata na nje, pače da bi njoj jih zemlja i odpuštiti mogla i još možda koju podporu dati, al jedva onda kad čuje rečene uprave. I konačno isti izviestitelj dr. Bubba predlaže: "Ovlašćuju se zemaljski odbor, da daje iz zemaljske zaklade po 200 for. za pet godina, počev od 1. januara 1891., kao prinos k plaći neprofitnoga šumskoga činovnika za mjestnu občinu Kastav, pod uvjetom, da toliko doprinese i država". U obrazloženju veli, da se je ministarstvo poljodjelstva izjavilo već prije pripravnim doprištašiti 200 for., pod uvjet, da bude dotični činovnik odvisan od ces. kr. kot. glavarstva na Voloskom i ako zemaljski odbor bar toliko dade. Pošto zemaljski odbor nije bio ovlašten što doprijeti i pošto je občinu uputio na sabor i ona je molbuna sabor učinila, predlaže kako rečeno.

Zastupnik dr. Laginja reče na to: "Visoki sabori! Zahvalan sam odboru financijskoga, da je prihvatio molbu občine Kastavske; zahvaljujem u ime občine visokomu saboru i na tih 200 for. godišnjih. stalan, da će predlog biti prihvaćen. Ali, gospodo, tim nebi bilo svemu zlu pomozu. Radi se o tom, da pokrajina većim prinosom dodje u pomoć občini u tako značajnoj stvari kako je ova. Zato postavljam predlog, koj se samo u svoti razlikuje; potreban je naime prinos barem

od 400 for. godišnjih. Evo u kratko razloge: Državna vlada trudi se već nekoliko godina, da se uredi nadzor nad šumami obćinskim i zadružnim. Vlada nam je u prijašnjih zasjedanjih predložila i osnovu zakona o tom, ali ju mi nismo mogli prihvatiti, jer je po našem nazoru onaj zakon obćinama nalagao uograničene dužnosti, a uzimao pravo raspolaganja, te su sve občine prntest uložile, čim su saznale, kakov se zakon snuje.

Kad je podnala onaj zakonski predlog, državna vlada priznala je pohvalno, da od svih občina u Istri jedina občina Kastavska ima uredjenu logarsku i šumarsku službu načinom koj zadovoljava. Da, gospodo i mora zadovoljavati, jer ona občina već od mnogo godina dosta trši u tu svrhu.

Jedno je bilo pomanjkanje u cijeloj stvari; nije se moglo doći do konačnoga mira, jer državni činovnik, pače na obćenite interese, nije se urjek u jednakoj mjeri bazirao na potrebe obćinske, a i nije dostatan jedan čovjek za tehničku upravu šumsku cijeloga kotara. Obćina je, želeć konačno mir i dobar sporuzumak odlučila konačno odstupiti nešto autonomije u šumskih poslovih državnim vlastim i zemaljskom odboru, ali pod uvjet, da i država i pokrajina pomaže plaćati usposobljenoga šumara, koj bi upravljao samostalno svimi šumami mjestne občine Kastavske, u kojoj su 32 porezne občine, sa skoro 2 četvorne milje šumskoga prostora. Takova službenika imenovala bi dogovorno vlast obćinska, državna i pokrajinska, te bi tako valjda prestalo ono vječno trvenje između obćine i šumskoga referenta komarske vlasti, koj nemože ujedno biti činovnik obćine.

Visoko ministarstvo poljodjelstva izjavilo se je pripravim davati prinos od 200 forinti godišnjih; občina bi iztrovala od prilike što i deset t. j. 600 forintih godišnjih, a pokrajina evo imala bi dati 400 forintih prinosu, jer za samo 1000 forintih bi dobiti za samostalan šumsku upravu ispitanaoga šumara, dočim za 1200 forintih već bi nekako išlo. Meni je znao, da se o povišenju prinosu državnoga nemože ovdje gvoriti; ja ga želim pozivajući se na gura spomenuto priznanje i tu želju barem neka prime veleštovani gosp. zastupnik državne vlasti na ovom saboru. A što se čće prinosu pokrajine, prihvaćajući predlog odbora želio bih samo, da predloženi prinos bude veći, zato postavljam ovaj predlog.

(Predlog jest isti kano i izviestitelja samo mjesto for. 200 predlaže for. 400 i što traži, da cesarska vlada doprinosi bar 200 for.)

Predsjednik daje na glasovanje izpravak Laginjev: Glasuje za nj samo manjina. Zatim daje na glasovanje predlog odbora većine, naime za prinos od samih 200 for. godišnjih — i taj predlog propade, jer osim referenta, nitko od većine neglasuje za nj, niti isti članovi odbora. Opazamo, da je predlog Laginjev bio napisan takođerj talijanski i sasvim tim propao. Je li to politika?!

Dr. Costantini izvješćuje o svojem predlogu koji glasi: Nalazi se zemaljskomu odboru, neka podnese ces. kr. ministarstvu za pravosudje molbu, da se odnorno na izvršenje zakona od 25. maja 1888. br. 76 D. Z. L. naredbom proglašio kao jezik rabljeni u pokrajini, kojim se imadu u svojih spisih služiti stranke i njihovi zagovornici u smislu §. 15. sudbenoga pravilnika, za sada samo talijanski jezik.

U obrazloženju predloga veli, da se neima bazirati niti na narodnost niti na politiku već samo na praktični život. Ima nam voditi načelo: pravica razložna i pravedna. Ima se gledati na dosadašnji običaj. Oni, koji bi htjeli dozivati svoje svrhe u školah, pučkih i gimnazijah, hoće to i u sudovih, čim su pronuzrovali kod njih

ciel; prevrat. U sudovih bio je uvijek u porabi talijanski jezik i nijedan drugi se nerazumije nego li talijanski. Slaveni imadu pravo na temelju državnih temeljnih zakona, ali u sudove moći će se njihov jezik uvesti jedva onda, kad ga se pomoćju škola nauče. U Istri ima 95% Slava, koji neznadu čitati ni pisati, (Zastupnik Mandić: To je Vaša krivnja), a lakše nadju čovjeka, koji njim znade protumačiti talijanska spise nego li hrvatske. Slavski jezik kod sudova, da je nepoznat. (Zastupnik Mandić: bit će već poznat!) Priponaje: ima i slavskih odvjetnika, al mora se reći, da su počeli tamo, gdje bi se bilo imalo svršiti. Jedva kad bi pak i činovnici znali hrvatski, mogli bi odvjetnici hrvatski pisati. Ovakvo se događa, da neznaju jezika ni stranka, ni sudac, nitko negu odvjetnik, koji je pisao. Pravda nemože č napried: sudac je u neprilici, stranka mora tražiti prevodioca, koga ili teško nadje, ili ako ga nadje, zlo prevadja, svakako pak mora ga platiti te ima jedan trošak više. Da, reći će se, da sudci moraju znati hrvatski. Liepo je to reći, al nije lahko u život uvesti od danas do sutra. Oblasti šalju k pojedinim sudovom po jednoga sudbenoga činovnika, tomu mora sudac davati referat u avem što je hrvatski pisano, aveti i nije za sve sposoban, nit ga može nadzirati. Čuje se k tomu od ljudi, da takov činovnik, koj samo hrvatski pisano stvari riešava, nemože bit nepristran. Nastaje velika smjesa, ako je u jednoj stvari spisu u raznih jezicih; to da je proti uvjedu suda, to da se nedogađa u nijednoj državi. Državni zakon 1883. kaže, da se ima kod sudova rabiti jedan od jezika rabljenih u pokrajini. Taj zakon se je izdao na predlog dra. Bulata za Dalmaciju i na predlog dra. Vitezića za Istru. Da se je za Dalmaciju izdao, pravo je, jer tamo obstoje dva pisana jezika; za Istru nevalja, jer u njoj neima negu jedan, talijanski pismeni jezik. Zakonodavstvo, kad se je izreklo za jezike rabljene u pokrajini, atalco je mislilo samo pisane jezike, a ne svakojake dialekte. I zdrav razum mora tako suditi o tom zakonu. I ministar je rekao, da ima vlada ustanoviti, koj jezik se ima smatrati obćinim u pokrajini; dakle ne svaki jezik, svaki dialekt, nego onaj, koj takovim vlada ustanoviti, a vlada nemože priznati slavski jezik u Istri kao u pismu rabljeni. Na svrši veli izviestitelj, da se predlog primi, da se za sad talijanski proglašio kao jedini obćinaj kod sudova; kasnije kad se slavski pak nauči ovaj jezik, moć će se uvesti i njegov jezik. (Manjina bijaše prikljena za čitanja toga izvještaja često uzključivati ironički, niekati tvrdoje u njem sadržane. Čuditi se drzovitosti izvještaja i izražavati svoje negodovanje).

Iza izviestitelja progovori pri dr. Dukić sljedeće:

Visoki sabori! U sjednici prošloga četvrtka tužio se je izviestitelj školskoga odbora, da visoko c. kr. ministarstvo nauke ironički i sarkastički odgovara na resolucije prihvaćene prošle godine po većini ovoga sabora u pogledu škola.

Uvjeren sam, da bi se isti g. izviestitelj još jače tužio, kad bi ministarstvo pravosudja na predloženu resoluciju dalo kakav odgovor; nu na ovrake se zaključke ne odgovara, jer se protivne zdravomu razumu. Želite li gospodo, da budu vaši predlozi i resolucije uslišani od ces. kr. vlade, tada nebi ti predlozi smjeli poticati iz puke strahačke strasti, nego bi se morali temeljiti na potrebah naroda, koji živu u ovoj zemlji.

Ovakvim predlozi, kao što je predloženi, ne samo da nećete ništ. postići, nego nepouzdanje prama vama sve će više rasti, nemože se bo uzeti obiljnim onaj sabor, koji prihvaća ovrake predloge. Uvijek vam, da budu vaši predlozi i resolucije uslišani od ces. kr. vlade, tada nebi ti predlozi smjeli poticati iz puke strahačke strasti, nego bi se morali temeljiti na potrebah naroda, koji živu u ovoj zemlji.

one, koju ste počiniili podnesav na razpravu ovaj predlog i koj čete počiniti, kad ga prihvatite. Znadem, da nećete vašim zaključkom ništa postići, dajate ja se nadam, da će nam koristiti, jer ćemo biti odsada mnogo budniji tražeć, da se vrše uzakonjena nam prava. Sama naša pomisao i predlog, da se talijanski priznade jedinom jezikom kod suda, vredja nas i naš narod.

Nemojte, gospodo od većine, misliti, da možete sve činiti, što vas granica. Morali bi i vi imati neku etičku pravicu, koju ne biste smjeli prekoriti, jer bezobzirnost na vašoj strani radja bezobzirnost na našoj strani, a što će pri tom štetovati, to za gotovo mi nismo.

Želim, što nam nije izvješće političko-ekonomičkoga odbora prije priobćeno, da ga možemo proučiti. Ovakvo moramo se ograničiti na nekoje prigovore podignute proti našemu jeziku.

Odborovo izvješće kaže, da poraba više jezika kod sudova u Istri djeluje nepovoljno na pravosudje. Ja toga nikako nemogu pojmiti, jer sam osvjedočen, da se pravica nemože dobro dieliti, ako sudac nerazumije jezika onoga, komu ima suditi. što se izvješće pozivlje na sekularnu porabu talijanskoga jezika kod suda, to za mene neverditi baš ništa, jer ako se je našem narodu kroz stoljeća činila nepravda, to ona mora jednom prestati. Upravo s toga dužnost je nas mladjih, da svimi si lami uzmostajimo odstraniti dugotrajne nepravde, koje su tištile naš narod i naš jezik.

Odborovo izvješće ide dapače tako daleko, te poriče skoro, da se u Istri govori hrvatski odnosno slovenski u tvrdem naproti, da se govore razna narečja. I ovom pitanju nemogu se prepirati sa gospodom od većine, jer oni dosljedno tvrde, da nerazumiju našega jezika. Pošto imdi nepoznavaju našega jezika, to bi morali biti tako čedni, da nerazpravljaju o predmetih, kojih nerazumiju. Ovdje mi budi slobodno opaziti, da se kao odvjetnik nalazim s g. izviestiteljem kod istoga suda, te da on govori onako hrvatski sa našim pukom kao i ja. Da velik dio našega naroda neznaju čitati ni pisati, to su najviše tomu krivi naš protivnici, koji su kroz stoljeća hotomice ostavili u tmini neznanstva naš narod. Izvješće nadalje kaže, da je našem seljaku svedjeno, dali dobija sudbenu odluku u ovom ili onom jeziku. Poričem i ovu činjenicu kao neistinitu, nu da je i istinita, to imam primjetiti, da nije pako nam, zastupnikom našega naroda, svjedljivo, dali dobiva naš narod sudbene odluke pisane talijanski ili hrvatski.

Haran sam g. izviestitelju, što je napokon pripoznao, da imadu u Istri odvjetnika, koji poznavaju hrvatski jezik u govoru i pismu i koji da su došli u ovu zemlju upravu radi toga, da ureda kod c. kr. sudova taj novi jezik. Na ovo imam opaziti, da nismo ni došli u ovu zemlju radi ove ili one svrhe, jer smo sinovi ove zemlje, kojna nam je sveta dužnost podignuti u svakom pogledu naš do sada zanemaren narod i jezik.

Gosp. izviestitelj većine tužeć se, što spisi i garnice postavljeni u našem jeziku moraju dolaziti u ruke takvih sudaca, koji većma dolaze izvan pokrajine i poznavaju naš jezik, na zastrti način baže, da ovi sudci uz najbolju velju nemogu zatajiti svoje narodno porieho, pa da time nemogu biti sasma nepristrani. Ja ovu osvadu do sudaca, koji rešavaju parnice našim jezikom pisane, najsvčanije odbijam, jer nisu ove osvade ničim opravdane. Ako se sbije kakav čin, to imamo dosta rših oblasti za prihiziti se i najbolje bi bilo kani se ovakvih neosnovanih osvada. Izvješće predbacuje nam nadalje, da uvadajmo naš jezik kod suda iz političkih razloga. Mi smo većina ove zemlje, te nam potreba nikakvih razloga za uvadjanje našega jezika kod sudova, jer to nam nalaze prirodjena nam patriotička dužnost.

Iz pročitanoga nam izvješća sledilo bi konačno, da je zastupnik dr. Vitezić g. 1883. zaveo u bludnju carinskoga vicea, kad se je pripravljao zakon 21. maja 1883. br. 76. D. Z., kojim je ustanovljeno, da se u Istri

može rabiti kod suda jedan od jezika, što se govore u zemlji.

No ovakvu neistinitu tvrdnju teško bi što pametna odvratio, jer bi ludo bilo i pomisliti, da se onakvo čudo, kakvo je carevinsko viće u Beču, može u obće zavesti u bludnju od pojedinega zastupnika. Ovaj zakon, koji je u prvij liniji bio namijenjen kraljevini Dalmaciji, protegnut je i na Istru, jer su ovdje vladali isti odnošaji, koji i u Dalmaciji. Hvaleravno je, da se je zastupnik dr. Vitezić zauzeo, da se § 14 gradjanskoga postupnika promjeni na način, da ne bude više nikakva sumnja o porabi našega jezika, te se nemože pomisliti c. kr. oblasti, koja bi ni u snu mogla izjaviti, da se u Istri običajnim jezikom ima smatrati jedino talijanski jezik. Bilo pravo našim suzemljakom ili ne, naša je dužnost, da uvedemo naš jezik u sve struke javnoga života.

Jasno je inđi, da se odlučno protivim predloženoj resoluciji.

Zatim dobiv rječ dr. Laginja reče sljedeće:

Ja bih, visoki sabore, i ovoga puta mukom mućao na vaše razprave, otkada sam se osvjedočio, da vam je za ludo govoriti i prijedbivo bih vam prigovor, da one od vas, koji neznaju dobro hrvatski, dražimo tako govoreći svi redom, a već znate zašto nećemo da govorimo drugačije. Nego i moja strpljivost ima medje, te se neda suzdržati, kada mi tko dirne tankočudne zice osvjedočenja narodnosti i sladkoga materijega jezika hrvatskoga.

Zalim u istinu, gospodo, da nam u ime političko-ekonomnog odbora podnasu ovaj predlog zrel starac, veleštovani dr. Costantini, pa još advokat. Zalim a toga, jer danas već nemogu štediti ni njega, u kojega štujem duboko njegovo političko osvjedočenje, osobu neprikornu u svakom pogledu, čestitoga oca obitelji. Ali ovdje već negovori Laginja Costantinu, ovdje govori Hrvat Talijanu.

Gospodo, uvreda je našoj narodnosti i našem jeziku, a pogrda zdravom razumu predlagati ono što predlažete vi, da kod sudova u Istri bude rabljen samo talijanski jezik. A taman smješni su razlozi, koje za to navadjaše, naročito onaj, da mi neimamo književnoga jezika, da ga narod nepozna, da ni nismo nego neka plemena bez veza narodnoga jezika, govoreća samo neke dialekte. Jur smo vam druge puta rekli, a vi sami znate, ako vam je do istine, da je hrvatski jezik u Istri stariji od talijanskoga, da je mnogo viekova jezik sudbeni, pače diplomatski, a to što nam pisma potvrđuju, bar od konca 13. vieka ovamo.

Zna se, da je ono u drugoj polovici XIII. vieka pisan razvod istrijskih, gdje su na tanko razvedene medje skoro svake občine ovdje u nutroju Istri; pak se zna i to, da je to veliko pismo pisano za narod jezikom hrvatskim, a to pod autoritetom tadašnjih zemlje gospodara: patrijarha Oglejskoga, kneza Gorickoga i dužde Mjestačkoga.

Zna se dobro, da ima po Istri sita spisa, koje su hrvatskim jezikom i tim jezikom pisali javni bilježnici pod vlastju Mjestačkom.

Zna se, da su za naš narod bile štampane knjige hrvatske u Mjeticih. Vidimo u Cervinjanzu, da rečem u Cividalu, a to sve pod vlastju Mjestačkom, jer su Mjeticiznali i pošivali narodnost ove zemlje, jer su znali, da samo narod, koj narodom ostaje, znade u potrebi braniti gospodare. Tako je gospodo činila Venecija, tako je bilo dok nije ovamo utvrđena i na našu štetu i sramotu došla ta naša narodnost talijanska, koju je od nekih ljudi stvorila Austrija!

Mi dakle imamo svoj govor i svoj jezik pismeni, a jezik pismenom treba da se svaki narou služi za to, da na pismu bude njegov govor svuda jednak. Pa kad i vi sami znate, da većina puka u Istri govori jezikom hrvatskim, onda je smješno kratiti, da se tomu puku i nepiše u istom jeziku!

Toliko gospodinu izvjestitelju kao Talijanu. A sada nešto njemu kao advokatu.

Veleštovani dr. Costantini kao pravnik i odvjetnik mora znati, da je rhvno načelo: ada, da se sudbenost obavlja ustmeno i neposredno. Po tom načelu osnovan imamo do sada kazneni i bagatelni postupak; dalje će malo po malo sve biti tako sudjeno. Iz toga aliedi, da sudac i drugi javni službenik, a i sam odvjetnik, mora dobro razumjeti stranku, koja izkazuje svoje pravo, ili razlaže protivniku krivdu. Prema tomu pitao bih vas, gospodo, gdje je danas u Istri onaj sudac, koj može suditi u bagatelnih poslovih, a da nepozna hrvatskoga jezika? Neima ga!

Pak ako dobra sudbenost zahtjeva bezuvjetno, da sudac pozna govor stranke, zašto da se istomu sudcu dozvoli bilježiti li

talijanski, ono što je stranka rekla? Hrvatski? Zašto da Slovinski puk Istre noima pravo služiti se svojim jezikom u pismu, kada ima nepreporno pravo služiti se svojim jezikom u ustmenom govoru? Posve malo neprihite, koje vi spominjete, da dolaze od porabe višeg jezika, nisu ni izdaleka onoliko štetne, koliko su neretne okolnosti, koje još sada podržuje im, da imamo gdje i gdje činovnika sudbenih, koji nerazumiju puka. Eto, gospodo u Rovinj možda još sada na tribunalu od tri sudca dvojica neznaju hrvatski, a pak svjčku toga jezika sude o životu i o smrti!

Pak vi hoćete još, da se uzakoni takovo stanje! To bi bila šteta i gouitak za pravu sudbenost, to je nesposoba, a ne ono što vi navadjate na obranu vašega predloga!

Nego ja hoću da vas izpričam. Ja držim, da je poštovani Costantini osvjedočen bar koliko ja, da njegov predlog nije više za našu dobu, te ćemo mi s ove strane svim izom duše proti njemu glasovati. Dr. Costantini budi u sebi samo sladke uspomene mladih dana, ali se neda više obnoviti; one jesu samer del passato i sogoi ridenti! Živio!

Dr. Tamaro kaže, da nebi imao sa pravne strane reći ništa, jer ju are rekao izvjestitelj, nego to je pitanje također zdravoga razuma. (Mandir: Ciccero pro domo, Tamaro: non è vero). Mangimi jezici stvara se babilonski toranj. Uvedenjem hrvatskoga jezika u sudove znači za Hrvate: „summu jus — summa injuria“. Pitat će se: zašto samo talijanski jezik, al tako se može također pitati: zašto francuski jezik i kod Niemaca diplomatski? Talijanski jezik sudbeni udo-maćen je i kod naših Slava. Učenjaci su stvorili ne samo pravnu znanost nego i pravnu terminologiju, a jedno i drugo stvorili su Talijani i poznato je također našim Slavom. Slaveni neimaju svoje terminologije koliko je meni poznato. (Dr. Laginja: Tako da, koliko je vam poznato). Samim odvjetnikom slavenskim je težka ta terminologija. (Dr. Laginja: Keine Spur! Tamaro: è vero!) U Piranu n. pr. neima nijednoga čovjeka, koji bi znao hrvatski, šta će se tu za hrvatskimi spisi? Hoće li se ići k doktoru Fragiocomo? Svi narodi imadu — i Slaveni imadu svoja prava i nek ih imaju — makar za „Veliku Hrvatsku“ ali u ovoj malenoj pokrajini je nemoguće avesti više nego li jedan službeni jezik.

(Za govora vladalo je u sabornici i galeriji veselje, a na koncu opomenu predsjednik galeriju, koja se je odveć glasno smijala).

Dr. Gambini tvrdi, da je izviesće dra. Costantina sve razloge tako izcripio, da njim se nemože dodati ni rječ. On ipak uzima rječ jer bi se čudno činilo, da osim Tamaro a od većine nitko o toli znamenitu predlogu neprogovori. Oa je bio često sa slavenskim seljaci prije nego li se je medju nje počeo uvadjati pismeni jezik — i razumio se je snijmi. Isto tako i njegov otac — Slavista (Na klupah manjine: o! Gambini: istina je), poznat je možda bolje nego li koji odvjetnik; a sad nerazumijemo jih jedan ni drugi. Izma rođjaka iz Brača u Dalmaciji, koji je bio tri godine u Zagrebu te se nije mogao razumjeti s tamošnjimi građjani. Prelazeć na stvar pripoznaje sva prava Slavenom, (Kako su milostivi! na klupah manjine). Ali tvrdi također, da je velika škoda za stranke kad moraju trpiti za prevade. Najveće zlo je pako glede zemljišnih knjiga. Poznato je, da se Slaveni utiču svaki čas k Talijanom za pomoć, za posude. Ako se bude pisalo u zemljišnih knjige hrvatski, onda Talijani neće htjeti dati posuda. Pravih Hrvata ni Slovenaca, da neima u Istri. Hoće da dokaže, da Hrvati i Slovenci nisu isti narod, a za dokaz izvadke iz osnova za pučke škole, najprije slovenski pak hrvatski. (To je tako čitao, da se nije razumjelo ni rječ ni hrvatski ni slovenski, da mu se je sve smijalo i da mu je zastupnik Spinčić doviknuo: non stia bestemiare!) Zaključuje iz toga čitanja, da je između slovenskoga i hrvatskoga jezika tolika razlika, kolika je između talijanskoga i francuskoga, te da su Talijani u većini i nađ Hrvati i nađ Slovenci posebice uzeti. Konacno spominje, da je branio njeku stranku iz Voloskoga, da mu je u toj parnici dr. Laginja, bivši tada tamo, pisao talijanski i kad su se sastali i kad mu je zahvalio, da je talijanski pisao, rekao mu, da se nemože sve na jednom promjeniti, već da treba polagano napried.

Dr. Laginja odgovara Gambinu: Ja sam već potvrdio, da sam pisao onaj odgovor, što ga je spomenuo poštovani predgovornik. Neopominjam se pravo, da sam mu kasnije i rekao ono: da se

nemože u jedan dan sva preobratiti. Ali ja mu vjerujem, pak uzimam pod istinu što on govori. Nego, visoki sabore, to je bilo onda, kad nam je g. Gambini bio srećano izvadio, da traži hrvatsku gramatiku i da je ozbiljno pripravan učiti se taj jezik. Ja sam ga dakle trpio i pisao sam mu talijanski dokle se on naači hrvatski ustmeno i pismeno (ote rječii igovara kao Gambini; smjeh u saboru i na galeriji). Mjesto toga odgovorio nam je g. Gambini u predradnoj sjednici u ime zemaljkoga odbora, da na hrvatski: pisane interelacije zemaljski odbor neće odgovarati. Vidim dakle, da su prestale njegove simpatije i želja, da nauči hrvatski, pak je zato i mene prošla volja govoriti talijanski. Nego stvar je preveć ozbiljna, pak šalu prepuštam njemu.

Ja ću samo to spomenuti, da se mi za naše knaete nebojimo. Ako jim neće Talijani dati novca na hrvatski pisane izvadke gruntovničke, toliko bolje, biti će jim manje dužni, a naši ljudi i onako imaju dosta zemlje i hvala Bogu zdrave ruke, dođu krv, pak će se prehraniti i bez talijanskih novaca.

Nego Talijanom je dogorilo, jer se sada po sudovih može i hrvatski govoriti i pisati, pak bi rado da to odstrane. Ali to se neda. Mjesto toga mogli ste odrediti, da se na vaših gimnazijah u Kopru, Trstu i drugdje, uči hrvatski, kako se na hrvatskih uči talijanski, pak bi se mi danas mogli liepo razumjeti. Ali ako niste toga učinili, mi vam nismo krivi, da ste zakasnili.

Dr. Costantini zabvaljuje se drugom, koji su ga poduprli i žao mu je što nije razumio gospodina zastupnika manjine. Stalno je, da kod sudova vlada od nekoliko doba konfuzija i kad bi ministar poznao pravo stanje stvari, izdao bi naredbu, da se rabi samo talijanski jezik. Moći zato zemaljski odbor, da predlog preporkom na ministarstvo poprat i predloži neka isto — ako nevjernje navodom izviesća — pošalje u pokrajinu komisiju, da se o tom osvjedoči.

Većina dakako prima predlog dra. Costantina.

Isti Costantini izviesćuje o predlozih dra. Dukića, koje je pročitao i koji su čitani u izvještaju IV. sjednice. Pročitav predloge reče, da njim je nešto predpostavljeno u slavskom jeziku, al da političko-ekonomski odbor nije mogao tega u razpravu uzeti, pošto je pisano u slavskom jeziku. Predlozi da su nepravedni i nezakoniti, te da se nemože od nikoga žaliti, da se popriza, pošto bi u tom slučaju došla vojska tudjinaca u Istru s zločta, što domaći sinovi nepoznaju slavskoga jezika. Ističe nadalje, da predlog o ustrojstvu talijanskoga senata u Ljubljani i da naš sabor nemože odlučivati za druge pokrajine. On je s toga proti predlogom manjine, te predlaže, da se preko njih predje na dnevni red.

Otvoriv predjednik glavnu razpravu dade rječ dra. Dukiću. (Cim je počeo govoriti, nastao je na galeriji nemir — koju je predsjednik „umolio“ neka bude mirna). Dr. Dukić reče:

Visoki sabore! Prošloga mjeseca oktobra izteklo je 30 godina, kad je proglašen tako zvani oktobarski diplom, kojim su zajamčena svim kraljevina i zemljama naše monarkije njihova historička prava. Odmah zatim učinila je c. k. vlada malen pokus, da se prava pojedinih naroda u život privedu.

Sa protivne strane neprestano čujemo, da preokret u Istri glede porabe hrvatskoga odnosno slovenskoga jezika datira samo od nekoliko godina natrag, otkad se je par mladih odvjetnika nastanilo u zemlji. Slobodan ću biti, da u kratko dokažem, kako ti navodi nisu istiniti. Mi tražimo samo, da se provede ono, što je već pred 30 godina naređeno i kasnije više puta uzakonjeno.

Naredbom c. k. ministarstva pravosuđa 15. marča 1862. br. 865 pres., koja je svia c. k. sudom u Primorju pribrećena okružnicom c. k. prizivnoga suda u Trstu 16. marča 1862. br. 244 pres. naređeno je:

1. da c. k. sudovi saslušaju okrivljenike i svjedoke, koji govore samo slavenski jezik, po mogućnosti u istom jeziku i da barem odlučno momente iskaza okrivljenika i svjedoka unesu u ovom jeziku u zapisnik;

2. da zapisnici o položenju prisega od slavenskih stranaka po mogućnosti budu uvijek sastavljeni u slavenskom jeziku i da se barem formula prisega ima u istom jeziku unesti u zapisnik;

3. da budu kod glavnih kaznenih razprava sa okrivljenici, koji samo sla-

venski govore, sudjelovali samo takvi sudci, državni odvjetnici i branitelji, koji sudbano poznavaju jezik okrivljenika, da se razprava vodi u istom jeziku, da se osuda i po mogućnosti razlozi izdaju u istom jeziku;

4. da se u sudbene podneske sastavljene u slavenskom jeziku izdaju rešitbe u istom jeziku.

Pošto su njeokvi c. k. sudovi držali, da se ova naredba odnosi samo na kaznene preslove, to je c. k. ministarstvo pravosuđa naredbom 20. oktobra 1866. br. 1861. pres., koja bje avim sudovom Primorja pribrećena okružnicom c. k. prizivnoga suda u Trstu 30. oktobra 1866. br. 4820, opovrgno krivi naroz, da se ministarjalna naredba 15. marča 1862. proteže samo na kaznenu struku. Ministarstvo nalaze inđi svim sudovom, da se imaju u gradjanskih i kaznenih poslovih glede jezika držati navedene naredbe g. 1862.

Svim je nadalje poznato, da u mjeseca decembra god. 1867. izdani državni temeljni zakoni, te da je člankom XIX. državnoga temeljnoga zakona 21. dec. 1866. br. 142 d. z. zajamčeno avim narodom pravo služiti se svojim jezikom u svih gransh javnoga života. Ovim zakonom imale su za uvijek prestati prepirke, dali se kod c. k. sudova mogu rabiti samo njeokvi privilegirani jezici.

Godine 1873. izdan je napokon znameniti naš kazneni postupnik (zakon o 23. maja 1873. br. 119 d. z.), koji se osniva na načelu ustmenosti i neposrednosti. po kojem dakle mora sudac razumjeti okrivljenika, a ovaj sudac, inače o ustmenosti i neposrednosti nemože biti govora.

Svi ovi zakoni i naredbe nisu mogli sasvime odstraniti starih preudsua u ovoj zemlji. Njeokvi sudovi u Istri pozivali su se naime na § 14. gradjanskoga sudbenoga postupnika, koji je prepisavao, da se kod sudca može rabiti samo talijanski jezik. Godine 1815. uveden je u Istru i Dalmaciju cesarskim patentom 24. aprila 1815. gradjanski sudbeni postupnik, koji je vriedio u tadašnjih pokrajinah Italije, što su spadale pod Austriju. U ovih pokrajinah, gdje živi talijanski narod, savim je bilo opravdano, da se nije kod suda mogao rabiti drugi jezik od talijanskoga. Austrija preuzev početkom ovoga stoleca Dalmaciju i dielove Istre, što su pripadali mljetačkoj republici, uvela je u ove zemlje gradjanski postupnik, kakav je bio u krieptosti u Italiji, jer se je onda držalo, da imaju ove zemlje talijansko obilježje.

Pošto se je sa više strana opetovano tvrdilo, da nije ustanova § 14. gradjanskoga postupnika dokinuta člankom XIX. spomenutoga državnoga temeljnoga zakona, to je napokon zakonom 25. maja 1883. br. 76 D. Z. učinjen konac svakomu nesporazumljenju. Ovim zakonom promjenjen je § 14. navedenoga gradjanskoga postupnika te je ustanovljeno, da se kod suda u Istri i Dalmaciji imaju stranke i njihovi pravni zastupnici u svojih govorih služiti jednim u zemlji običajnim jezikom.

Unatoč svemu tomu dolazio je opet više pritužba, da se zakonski propisi o porabi našega jezika neobslužuju. Cca. kr. ministarstvo pravosuđa svojom naredbom 26. maja 1885. br. 2668 pres., koja bje avim sudovom Primorja pribrećena okružnicom prizivnoga suda u Trstu 11. julija 1886. br. 2088 pres., nalaze sudovom, da se imaju strogo obdržavati propisi sadržani u ministarskoj naredbi 15. marča 1862. te zabranjuje, da se sa strankami našega jezika sastavljaju zapisnici u talijanskom ili njemačkom jeziku. Ministarstvo veli u ovoj naredbi, da mogu sudci u z malo dobre volje unesti u zapisnik barem glavne točke saslušaja, kad i onako moraju stranku u tom jeziku saslušati.

Uljed raznih pritužba c. kr. prizivni sud u Trstu odpisom 23. novembra 1886. br. 4206 upravljenim na predsjedništvo cca. kr. kolegijalnih sudova u Primorju svraća opet pozornost na propise ministarske naredbe 15. marča 1862. i nalaze sudovom, da nabave hrvatsko odnosno slovenske tiskanice za nutarnju porabu suda.

Daljnog okružnicom c. k. prizivnoga suda u Trstu 5. julija 1887. br. 10 nalaze se c. k. sudovom u Primorju, da se uknjižbene molbe sastavljene u hrvatsko odnosno slovenskom jeziku neimaju samo riečavati u istom jeziku, nego da i određeni sudbeni dekreti imaju biti uneseni u istom jeziku u zemljišnu knjigu. Proti ovoj okružnici pritužila te je na c. k. ministarstvo pravosuđa odvjetnička komora u Trstu. Ovu pritužbu odbilo je navedeno ministarstvo odpisom 22. agusta 1887. br. 13849, jer da je jednakopravnost svih jezika zajamčena člankom XIX. državnoga temeljnoga zakona 21. decembra 1867. br. 142 D. Z. u školi, uređih i javnom životu te da ministarstvo mora providiti,

da se ova jednakopravnost provede u cijelom pravosuđu, inđi također u zemljištnih knjigah. Ob ovom odgovoru visokoga ces. kr. ministarstva bavio se je ovaj visoki sabor u zasjedanju g. 1887.

Iz svih ovih navedenih zakona i naredaba sledi, poštovana gospodo, da je ono, što mi danas tražimo, već od 30 godina, uzakonjeno te je sveta naša dužnost zahtijevati, da se jednom vrše zakonski propisi. Mi ne tražimo, da se prikrati pravica talijanskoga jezika, već zahtijevamo, da se našem jeziku dade u javnom životu ono mjesto, koje ga po pravu i zakonu ide. Dve su nove stvari, koje danas tražimo. Jedna je, da se ustroji kod kolegijsalnoga suda u Trstu ili Rovinju posebni porotni sud za hrvatsko-slovensko pučanstvo Istre. Gosp. izviestitelj prigovara tomu velič, da se nebi našlo ni dostatno naših porotnika, koji bi tu službu mogli vršiti. Nu taj prigovor nestoji, jer bi se lahko našlo u našoj pokrajini toliko muževa, koji plaćaju stanoviti census i znadu čitati i pisati naš jezik te bi sasvim bili sposobni vršiti službu porotnika. Današnji odnosi su nesnosni. Najveći činik naše noga zakona, gdje se također radi o životu i smrti pojedinca, razpravljaju se pred porotnici, koji nepoznavaju jezika obuzetoga, a ovaj nepoznavaj jezika, kojim govore porotnici. Naša je dužnost dakle zahtijevati, da budu obuzetnici našega jezika sudjeni od sudaca, koji podupnu poznaju naš jezik, a taj zahtjev — mislim — nesmije biti nikomu zakoran.

Druga nova stvar je, gdje preporučamo visokomu c. kr. ministarstvu pravosuđa, da se u Ljubljani ustroji ces. kr. prizivni sud za Primorje, Kranjaku, dolnju Štajersku i dolnju Korušku.

Ovaj naš zahtjev nepotiče — kao što to kaže g. izviestitelj komisije — iz političkih razloga, već jedino iz jezične potrebe. Mi dobivamo od prvoga suda osude i odluke sastavljene u našem jeziku. Na pritužbe i utoke proti osudam i odlukam prvoga suda izdaje c. kr. prizivni sud u Trstu rješitbe sastavljene u talijanskom jeziku. Mi s ovim postupkom nemožemo biti zadovoljni, jer krši naše pravo. Kod prizivnoga suda u Trstu namješteno je 9 vječnika, koji svi nemogu poznavati hrvatskoga odnosno slovenskoga jezika. Tomu bi se pripomoglo, kad bi se djelokrug istoga suda razširio. Ustrojenjem prizivnoga suda u Trstu povećao bi se njegov djelokrug, dobilo bi se novih sila te tako mogla bi se proveći jezična jednakopravnost i u drugoj molbi, a da se tim nebi nikomu štetovalo.

Svi naši predlozi ida dakle na to, da se uzadovolji našem zakonjenom pravu, preporučamo s toga, da se prihvate prizivajući se dalnju rješ na koncu razprave. Većina prima predlog izv. dr. Costantina.

Dr. L. u s izviestuju u ime političkog-gospodarskoga odbora o spomenici šumske komisije, iduće za tim, da se ustanovi mjesto šumskih obćinskih stazara, koji bi bili podložni c. kr. kotarskim oblastim — a plaćani dobrohno od obćina. Veli, da se želji spomenice nemože zadovoljiti, pošto šumske oblasti su već do sada takore, da utiču u prava obćinah i da bi njim ta prava još jače ograničena bila kad bi se to želji zadovoljilo. God. 1887. bijaše jur napravljena zakonska osnova, koje razprave se odložilo te izabralo izvidnu komisiju, koja bi bila imala stvar proučiti i saboru izviestiti. Pošto toga do sada učinila nije, jest i rješanje želje ove spomenice — ako ne drugo — bar prerano. Predlaže stoga, da se predje preko iste na dnevni red. Predlog bijaše prihvaćen bez razprave.

Dr. Fragi mo izviestuje u ime istoga odbora o prošnji i odnosnoj zakonskoj osnovi za proglašenje Maloga Lošinja kao lječilišta. Tuđinci da zalaze ave to više u Mali Lošinj, da si tuj pravu zdravlje, pošto je podnebe jako blago. Obćini je to koristno, a bilo bi još više kad bi se taj grad proglašio lječilišćem i kad bi se poprimila zakonska osnova i odnosni pravilnik, kao što je predloženo. Osnova je jednaka onoj, koju je sabor poprimio za Opatiju god. 1889. pa s toga smatra, da netreba dalje o njoj govoriti.

Vladin zastupnik reče, da u izviestju nije čuo spomenuti pregovora između namjesticitva, te između zemaljskoga odbora. Nije čuo spomenuti odpisa obćinske uprave, te da se osobito strancem pribavi što ugodniji boravak u gradu. Čulo se tužba u tom pogledu i proti lječniku, kojega da više zanima znati, da li se milosrdne sestre u bolnici molu stvoru svojim hrvatskim ili tuđim latinskim jezikom, negoli pitanje o lječilišću. Zli jezici kažu dapače, da mu on nije sklon, jer da bi se lječilišćem došlo u Maloselo i lječnika, a njegov talijanski

Visoki sabore!

Pošto se eto razpravlja o zakonskoj osnovi, koja može biti od životnog interesa za pučanstvo grada Malog sela, želim da neima ovdje zastupnika za gradove Malo- i Veloselo ili Mali i Veli Lošinj, koji bi se bilo bez dvojbe toplo zauzeo za prohibiciju svoga rodnoga mjesta, dotično za korist svojih birača.

No ako je istinit glas, o čemu sam se potanje obavjestio i uvjerio, da je po odgovoru kotarskoga poglavara g. Zuecka g. zastupnik Craglietto došao proti svojoj želji u ovaj visoki sabor, onda pada krivnja što ga danas neima ovdje na onoga gospodina, koji, da zaprijeti izbor sposobnijega i protu-talijanskoga kandidata za rečene gradove, lišio je tim iste svoga zastupnika u ovom visokom saboru.

Poznato nam je naime, da je g. kotarski polovar, da omogući izbor talijanskoga kandidata zagovaro g. Craglietta, inače vrlo čestitu i dobro vidjenu osobu, da se prime kandidature za lošinjski gradski izborni kotar.

Gospodin Craglietto je tomu nagovoru popustio jedva tada, kad mu je na njegov izgovor, da je odvise star i tomu poslu nedorasao, spomenuti sudar izrično rekao, da je dosta, da se pokaže kod prvoga zasjedanja u Poreču, a za svako daljnje, da će dobiti od sabora pod izlikom starosti, dopust.

Tim načinom ostali su Lošinjani u ovom važnom pitanju bez zagovornika krivnjom poznatoga protivnika svakoga napredka u ovom kotaru.

Gospodo moja! Pobudom i nastojanjem jednoga profesora medicinske fakultete bečkoga sveučilišta dolaze u Maloselo već eto treće godine stranci, da si potraže lieka poremećenom zdravlju ili da proborave koji mjesec u ovom liepomu i ugodnom kraju. Od tada bijaše u Lošinj u učinjen glavni, osobito iz medicinske struke, medju kojimi spominjem i jednoga glasovitoga operatera Hrvata (Dr. Fon), koji je, premda ga je tamošnja talijanska klika mrko gledala i proti njemu rovala, u većini pučanstva najbolji glas ostavio. U to doba počeli su mirniji i trezniji građani ozbiljnije na tom raditi, da se u Maloselu ustroji lječilišće, kao što ga imademo u našoj krasnoj Opatiji. Čuli smo, gospodo, iz izviestja, a većini Vas bijaše to doista i do sada poznato, da je grad Lošinj radi svojeg položaja, ugodna podnebnja, zdrava i tihazraka, južnog bijaše itd., vrlo zgodno mjesto za lječilišće, dotično za boravak bolesnika ili oporavljajućih se osobah, u njeko doba godine, kad bi njim boravak u sjevernijih mjestih bolest pogoršao ili oporavljenje zapričio. Pojmljivo je dakle nastojanje: stranca, koji su već tu boravili, imenito pako domaćih građana, za dobro svoga mjesta zauzetih, da se takovo lječilišće tamo čim prije oizotvori. Uvažimo li jošte, da je upravo Maloselo usljed propasti naše trgovačke mornarice, za koju se na kompetentnom mjestu baš ništa neopuzimlje, silan udarac pretrpilo, to je opravdana želja i želja onih čestitih građana, da ma kojim načinom u svom gradu materijalno stanje poboljšaju. Kako vidim, gospodo moja, mi smo svi pripravnici, da njim budemo, u koliko od nas zavisi, u tom pitanju na ruku. Ali, meni se čini, da taj nije doista naša dobra volja.

Visoki sabore! Pozanta Vam je bez dvojbe istina, da narodom i najbolji zakon malo koristi ako dođu u slabe ruke, i obratno, da će također iz lošeg zakona dobre ruke koješta dobra i korisna izkrestati. Predpostaviv to, i jer poznademo prilično vladajuću sistem u Maloselu, bojim se, da bi moglo najplemenitije namjere uvidjavnijih građana Maloseljskih morem odpraviti.

Ja mislim, gospodo moja, da ako se ima stvar ozbiljno uzeti, ako se kani za lječilišćem u Maloselo postići dobar uspjeh, tada treba, da se u prvom redu za svojeki zauzmu sve domaće oblasti, družtva i pojedinci, te da njim pri tom budu podporom državne i zemaljske oblasti. Ali koliko sam mogao doznati, tomu ne bijaše do suda tako, bar što se prvih tiče.

Obćinska uprava, koja imade u svojih rukah zdravstvo, mjestno redarstvo, čistaću, putave itd. nije isla uvijek na ruku onim osobam, bilo domaćim ili tuđim, koje se zauzimaju za to, da se u gradu strogo provadaju propisi spomenutih struka obćinske uprave, te da se osobito strancem pribavi što ugodniji boravak u gradu. Čulo se tužba u tom pogledu i proti lječniku, kojega da više zanima znati, da li se milosrdne sestre u bolnici molu stvoru svojim hrvatskim ili tuđim latinskim jezikom, negoli pitanje o lječilišću. Zli jezici kažu dapače, da mu on nije sklon, jer da bi se lječilišćem došlo u Maloselo i lječnika, a njegov talijanski

patriotizam, da je veći nego li lječnička vjština i pouzdanje puka.

I treći je čimbenik u Maloselu, koji je dužan, da pitanje o oživotvorenju lječilišta promiče i k dobrom uspjehu pripomogne. To je politička oblast, koja imade sjelo u samom gradu. Meni bijaše rečeno, da nije ni ta oblast u tom pitanju svoju dužnost učinila. Bijaše naime pritužba od samih stranaca na istu oblast radi sarada i nečistoće, al tužbe stranaca nebijahu uslišane. Kad se je pako na pobudu i predlog planinskog il turističkog kluba ustrojio poseban odbor, kojemu bijaše zadaća, da učini predradnje i sve potrebno za podignute lječilišta, izabralo se u taj odbor po savjetu političkog poglavara većinom nesposobne osobe, jer se kod toga većma pasilo na njihovu političko mišljenje nego li na poznavanje predmeta, na njihove strukovne sposobnosti. Radi toga odočlelo se od sudjelovanja jednog od najvaljavnijih i najradnijih članova odbora — najvaljavnijeg promicatelja toga pitanja, koji nije hotio svojim imenom prikriti nerad i nesposobnost većine odbornika. Navratelj tamošnje naučičke škole i poznati učenjak g. Jeličić bio se svom dućem zauzeo za osnutje lječilišta al vidjeć, da se ni mjestna ni državna oblast nemiše, da je posao izručen nesposobnim i nezarnim osobam, povukao se natrag, što je dobro došlo lošinjskim mogućnikom.

Postavana gospodo! Neima tomu dugo što sam Vam sa ovoga mjesta pokazao, kako se politička oblast u Lošinj malo brine za materijalni boljak podređenoga si puka ocrtav Vam u kratko rad tamošnjeg kotarske gospodarske združbe u posljednje 2—3 godine. Moj čestiti drug g. dr. Volarić dokazao Vam kasnije sa primjeri kako postupa pristrano, dapače proti zakonu kot. školska oblast, kojoj je na celu kotarski kapetan g. Zueck. Dosta vam budi spomenuto imenovanje učitelja u Cresu, koje stoji u protuslovju sa raspisom natjecanja. Ista dakle oblast, dotično njezin predstojnik, zanemaruje svoje dužnosti u strogo gospodarskih pitanjih, postupa pristrano i nepravedno u školskih, a na žalost, kako vidimo, nebijase sretniji ni u pitanju o ustanovljenju lječilišta.

Ja mislim dakle nakon svega rečenoga, da ako se ide zbilja za tim, da se u Maloselu ustroji lječilišće kako valja, da bude naime ono pučanstvo imalo očale njeku korist, tad se moraju prenuziti iz mrtvosti u prvot vrsti sami građani i njihove mjestne oblasti, zatim treba da njim pruži pomoćnicu ruku zemaljska i državna oblast, pa da svi složniji silami uznaoste oko oživotvorenja i procvjeta lječilišta u Maloselu. Ja bi imao, gospodo, jošte jednu želju, te vi stavljam dapače kao predlog, da bi naime predležeća zakonska osnova obuhvatila i Veloselo ili Veli Lošinj. Jedno mjesto od drugoga odaljeno je jedno ½ sata, spojeno jedno s drugim vrlo liepomi i romantični ležećom cestom; okolica Velosela jest također krasna i pitoma; podnebe isto, flora ista, u obće prirodni odnosi želja nezastaju u ljepoti za onimi Malog sela. Bilo bi dakle pravdom na po građane Veloseljske koristno, da se i njihovo mjesto poveće u djelokrug ove zakonske osnove.

Preporučajuc Vam, kao dopunjak k predležećoj osnovi i moj predlog, izjavljam, da ću glasovati za tu zakonsku osnovu. (Živio! dobro! na lievici.) (Konac sledi).

Razgovor medju Šimom i Matom pod zidom „Svete Peternile“ kraj Kanfanara.

Šim e. Dobar večer barba Mate!
Mate. Bog ti daj dobar večer sinko moj, dite moje drago!

Šim e. Hvala Bogu opet smo se ovdje našli živi i zdravi.

Mate. Bože daj, da bimo i litu zdravi i veseli u boljem litu i manjem grihu.

Šim e. Amen Bože! Nu kad smo ovdje čemo stogod konsilijati, jer od kada sam se sega lita ovdje e vami porazgovoriti, mi se vidi, da sam drugi čovik.

Mate. Vero i meni se čini, da sam lagli kada se s kim izkodačem, kad drugacije bih vezja na boku puka.

Šim e. Dakle liže su izložene, imati čemo nove obćinske izbore, pak da vam se vidi, kako bi se moralo učiniti?

Mate. Lela dušo moja! (bi reka pokojni Mitre Perojca) teško će biti s našima ljudi učiniti stogod lipoga i dobrog, ali mislim, da bi bilo najbolje, da se promeni skoro sve zastupnike ili reprezentante. Valjalo bi izabrati ljude takove, ki sami mogu svojom glavom

mišliti, ljude poštene i mužerne, ne po tiča po miša. U jednoj kući ako ti je gospodar vridan, a čeljad nevaljala i nesložna, gospodarstvo je vaik mlohavo; ako je čeljad dobra i složna, a gospodar malo vridan, isto je mučno, nu na svaki način čeljad mora biti vrik dobra, isto tako je i u jednoj obćini. To su stvari od velike koristi, za koga ih pravo razumije, ne samo za nas, nego i za naše mladje; a ne miža kad dođu u Kanfanar, da tamo sude kako toliki telčići.

Šim e. Da, da, ma nezate vi barba Mate, da nekoji govore, da bi volili, da im volu u dvora krepaju, nego da nebudu i sada izabereni.

Mate. Eh to se razumije, zađ ki izdade svoju narodnost, prodade svoje poštenje i svoje čovičansko dostojanstvo, ter mu ne morjka ni piti ni jisti ala maku...

Šim e. Govorila sam neki dan s Ivom ciganom i mi je rekla, da drži napošto jednu staru sednitu kobilinu, koju da su mu još odavna gospoda naručili za Kanfanarske izbore. Pak tamo po čarenjakih ostarjajah, da te kuhati i frigati onaj dan.

Mate. Bti će kako i zadnji put. Ma da nisu naši ljudi, nebi bili ostari dobili toliko beći za vino i druge stvari. Onda se je jilo i pilo koliko se je htilo i beći u dobili, a to je bila za nekoje jeno petnajst dan prava kukanja; pak još su se grozili na nje i su ih prezrali kako da bi im bilo na nećirici, na misto još im biti zahvalni, da su se dobro najili i napili kako i oni va koce.

Šim e. Da, da, ma da ni tako bilo. Kontražani i Seljani se nebi bili va karocab peljali. Ter neki nevide svete ure, da dođu kakovi izbori za se najisti; a nekoji ter nekoji još kad su poli Okretova duba, gledaju jeli Mihin dimljak dimi.

Mate. Sto ćeš moj drago, nekoji moraju delati kako te gospoda Rovinjska, zađ drugacije nebi im čili uzimati grozđe za dug i gnjoj kupovati.

Šim e. Dobro gospodarstvo, dakako. I onaj dan te doji gori Rovinjski, pak onaj črni će tamo popeljati ljude na ručenje i kad se budu najili trip, koradele i pruha, će im reći po prilici ovako: „Šenti štor, kva gave le škede, vote tute uniti,“ pak malo zavim postane i učini: prrrrrr, prrrrrr! Onda oni umiljatim glasom s klobukom u ruci: „Gracie štor, grazie štor!“ Opet počmo on: „V rekamodno tute uniti, ala andemo“. Hajde oni kako ovec pred ovcarom u štalu.

Mate. Vidia sam vidia zadnji put, kako su nekoji hodili pokunjeno gledajuć u zemlju promišljuć kako su izdali svoju braću, svoje eviđenjeje i erist ih je zato grizla, neznajuć da ovaj grih se neoprasta lahko ni na ovom, ni na drugom svitu, bojed se, da se zemlja pod njima more otvori. Drugi su se smijeli u avomu srcu, da te se u podne još kobiline najisti, a trefi, da su si zaslužili veliku milost od Latinih, i da će im još pomoći u potrihi, dokle se imaju još našto intubulat.

Šim e. Da, nekoji za se jedan put najisti kobiline, bi izdali svoj narod, svoju domovinu, svoju ženu i dicu, cesara i zamoga Boga.

Mate. Nije li to jako žalostno moj Šime, da se Latini mišaju u naše čisto domaće živari; a i još žalostnije je, da se bi medju sobom mrzimo i razpizemo, namisto da živemo u slogi i ljubavi kako prava braća po krvi i jeziku. Svaka vrst, moj sinko, po naravi ljubi svoju vrst; svaki stvor ljubi i brani sebi jednakega, nego mi da vidimo, da ki dere našega brata kmeta; na misto da ga branimo, bimo ga još pomogli držati. I tako drugi se ukoriste naše nesloge. I poslovica nam govori: Gdi brat brata u enjvu rafi, tu se čieli narod kuži. Još i pračici (da mi ne zamiriš) na koritu se koljje, a kad su u želudnu razrešeni po botki, zgrabi jednoga za uho i čini ga skričati, vidit ćeš, da su svi u hip skupa; da obrane svoga od neprijatelja (a to je blago nerazumno).

Šim e. Oni govore, da ti izbori to je niš; da se smuti puk, da je bolje. Za to njima pripustimo, zađ da oni znađa vladat, a za nas da nije nego mučika.

Mate. Ma viditi kako su oni mudre lišice. Dakle zato siliko plaćaju, obiljavaju i stras, držeć za kmetsom tako vižalj za zecom. Si vidia već puta kako se neka velika gospoda i duhtori gnjavno agitirali, što se nimalo ne pristoji

njihovom dostojanstvu; kad bi sve to nis bilo, nebi se onda za tu stvar zanimali, zašto njima more žurnada vrći 50—100 for. i više. Sada moras i ti sam to znati, da što interesira njih, da mora i nas, što je drago njima, da mora biti i nama, ako nismo posve blago.

Šime. Dakle vi barba Mate, mislite, da je potrebno učiniti skoro sve nove zastupnike, jer kako se vidi ovi ne valjaju?

Mate. Ili valjaju ili nevaljaju, bolje je, da to naučimo, nego sakako je potreba izabrati ljude druge; ljude razumne, teane, ne jako zaduženi i ne prijatelje Latinah, zač drugačije bi nam bilo kako i do sada. Na svaki način pak sljipe i gluhbe mora se ispuštiti, da nam se pametni ljudi nerugaju, da mi, koji vidimo, se pustimo od sljipih i gluhih za nos peljati, kako i tovari za kaveču.

Šime. Razumia sam vas baš dobro i vi pametno govorite; a kad je toina tako ja ću ove dneve štedog povidati našim ljudem, da se budu znali vladati. — S Bogom barba Mate!

Mate. Bog s tobom; lipo moje dite!

Franina i Jurina

Fr. Ča da su se oni dva va Picne pomirili? Jur. Da su ja, zač da j rekali abokat sv. Fumije, da ki želi bit dan današnji fortunat, trebe da se ponizi i pred slabijim od sebe.

Fr. A kakora će pak bit ta fortuna? Jur. On ki bude srećan, će moć prodat svoju imiznu kuću za univerzu, va koju te stavit talijansku školu.

Fr. Al je Pićan malo selo, ter ima malo študenti. Jur. Jedan će bit direktor i profesor a drugi će vadit kako su „Putriu“ zakopali.

Različite vesti.

Dioccezanske višti. U centralno sjemenišću u Gorici bijahu primljeni za tršćansko-koparsku biskupiju sljedeća gospoda bogoslovci: U II. tečaj Habat Josip. U I. tečaj Benigar Aleksander, Frausin Iv., Germek Ant., Gustin Frane, Krainz Josip, Macarol Josip, Mecchia Anton, Petrić Josip, Predonzan Ivan, Sedmak Jakob, Zink Andrija. Kao izvanski slušatelji bijahu primljeni: U IV. tečaj: Skalsky Josip. U I. tečaj: Dubrovčić Mate, Jerak Antok, Klinar Valentin, Sileny Venceslar, Šone Hinko, Voldrih Ivan. Istupili su iz sjemenišća: Pirjavec Petar i Švegelj Petar.

Istarski sabor. IX. sjednica dne 12. nov. od 5—9½. Poslije odgovora sa strane vladinoga zastupnika na razine interpelacije i poslije pročitanih dvjeh — viih interpelacija prešlo se je na dnevni red, na razprvu zem. proračuna za godinu 1891. Izvjestitelj većine im. odbora pročitao je dosta obširan izvještaj, predlažući, da se proračun odobri i kako da se pokrrije manjak dohodaka naprama izdatkom. Izvjestitelj manjine fin. odbora predlaže hrv. stenografu, tiskanje pokrajinskoga zakona u hrvatskom jeziku, i brisanje svote zastupanja zemaljskomu kapetanu i odstete zemaljskim prisjednikom, pošto nepoštaju hrvatskoga jezika i kin zakon krše, te izručenje vlasti krumi. Dr. Laginja i Mandić razlažu zašto hrv. stranaćemože glasovati za proračun. Dr. Gambini brani šepavo zem. odbor. Dr. Dukić i izvjestitelj manjine, dr. Volarić, ga pobijaju, odnosno zagovaraju predlog manjine. Izvjestitelj većine brani njezin predlog. Većina odobrava proračun; članova manjine fin. odbora poziva sabor na red radi nekjih izraza u njihovom predlogu. Većina prima još na znanje izvještaj o djelovanju poljodjelskoga zavoda.

X. sjednica dne 13. nov. od 10. do 1½. U tajnoj sjednici, kojoj se je manjina protivila, razpravlja se pronovegjerje zemaljskoga blagajnika Grg. Biga. Zaključiti će tajne sjednice čitaju se u javnoj sjednici. Ma-

njima predlaže, da odstete zemlju, svi koji su kod uprave odgovorni, te da se imenuje vladin porjerenik, koji bi uz neke druge pregledao svu imovinu pokrajine. Većina veli, da osim blagajnika nije nitko kriv, i predlaže i prima neke preinake nadzora blagajne. — Predsjednik čita kratak zaključni govor, koj se svršuje sa „evriva“ i „živio“ Njega. Veličanstvu.

Općinski izbori u Bazoti započeli su jučer t. j. dne 19. t. u. sa III. tieolu. Izbor teče vrlo gladko, te je biralo prvog dana do podne 80 narodnih birača, dotim se nije prikazao nitko od protivne strane.

Javna skupština. Političko društvo „Edinost“ pozivlje za nedelju dne 23. t. u. u 10. sati u jutro, u prostorije hotel „Europa“ svoje članove i prijatelje k javnoj skupštini, na kojoj će se raspravljati o novoj carinarskoj medji u okolici grada Trsta te o predstojećem popisu pučanstva. Pozivlje dakle sve članove i prijatelje toga društva, da u što većem broju sudjeluju kod te važne skupštine.

Koncert gospodične Mare Kiseljakove. Ponedjeljak dne 17. t. mj. priredila je poznata koncertna pjevačica gospodična Mara Kiseljakova iz Zapraba koncert u dvorani ovdanjskoga njemačkoga društva „Schiller Verein“. Pjevala je više pjesama u njemačkom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Naša pjevačica pokazala je i ovdje, da znade krasno tumaciti misli i čučenje onih glasbitoraca, kojih je pjesme vrlo liepo odpjevala. Poslije svake pjesme pozdravilo ju je vrlo prijazno odabrano občinstvo, kojeg nije bilo baš obilato. Da su se uztegli ovdanjsi Slaveni, kao što su to učinili Niemci i Talijani, bila bi dvorana ostala skoro prazna. Dvie hrvatske pjesme i to Zajevče „Domovini“ i „Lestavica“ odpjevala je vriedna pjevačica toli živo i krasno, da je morala posljednju na koncu programa opetovati. Zalimo u interesu gospodične Kiseljak, što nije taj koncert priredila sa slavenskim programom u našoj čitaonici, gdje bi bila zaista zadovoljnija bar sa materijalnim uspjehom.

Medjutim sa moralnim uspjehom nemože se potužiti, što su potvrdili i ovdanjsi talijanski i njemački listovi.

Iz Lovrana primili smo ovih dana obširan opis predposljednje občinske sjednice, u kojoj nije došlo do zaključka, jer je hrvatska stranka ostavila dvoranu pošto nije občinski načelnik hotio dati na glasovanje njezin predlog, da se piše zapisnik sjednica u hrvatskom jeziku. Opis taj donesi ćemo u cjelosti čim nam to prostor lista dopusti.

Jučer primili smo od prijatelja iz Lovrana o istom predmetu sljedeću brzokljuku: „U današnjoj sjednici bijaše zaključeno, da se piše unaprijed zapisnik hrvatski. Ualjed toga položio je čast načelnik, dva savjetnika i jedan zastupnik protivne stranke.“

Čestitamo srdačno našim svjestim zastupnikom kličuć njim iskreno: živil! Za „Bratovštinu hrvatskih ljudi u Istri“ sabrala vesela družba u Koprnu for. 2 i 3 vrč.

Hrvatska čitaonica u Linduru obdružavala je dne 12. t. mj. u društvenih prostorijah u 5 sati poslije poine glavnu skupštinu na kojoj je odstupajući odbor izvijestio članove o svojem djelovanju, te se je birao novi odbor. Poslije službenoga diela bilo je tombola, skupna večera i konačno ples.

Glavna skupština Riečke gospodarske podružnice obdržavati će se u predjednikovu stanu u nedjelju dne 23. o. mj. u 10 sati pr. podne. — Dnevni Red: 1. Izvješće tajnikovo i blagajnikovo. 2. Izbor zastupnika u glavnu skupštinu društva. 3. Proračun za god. 1891. 4. Jubilarna izložba u Zagrebu. 5. Predlozi. 6. Izbor nove uprave.

Advertisement for medicinal pills (Pipicolli) and other products. Text describes the benefits for various ailments and includes a list of prices for different quantities.

Public notice of thanks (Javna zahvala) from Sofije to her friends and acquaintances for their support during her husband's illness. Signed Dr. Mate Vitezić, dated November 15, 1890.

Table showing lottery results (Listuica uredništva) for the date November 15, 1890. Lists numbers and corresponding amounts for various locations like Trst, Budapest, and Innsbruck.

Notice regarding the death of a man named Marija udova Hrabrić, mentioning her husband's death and her own grief.

Notice of thanks (Zahvala) from Marija udova Hrabrić to the community and friends for their support during her husband's illness and funeral.

Advertisement for 'Resno svarilo' (Responsible insurance), offering life insurance services with various conditions and rates.

Advertisement for 'OGLAS' (Notice), providing information about a public meeting or announcement.

Advertisement for 'Gospodarska zadruza Opatija' (Agricultural cooperative), detailing its activities and financial reports.

Advertisement for 'Marijaceijske pilule' (Mary's pills), describing its medicinal properties for various ailments.

Advertisement for 'BRNSKA SUKNA ZA ODJELA' (Woolen suit fabric) and 'Forinta 5 do 10', including details about the manufacturer and distribution.